

Granyák Livia

## A Fáber-ügy\*

### A szimbolikus véleménynyilvánítás határai

Hivatalos hivatkozás: Fáber v. Hungary, no. 40721/08, 24 July 2012.

Tárgyszavak: Árpádsávos zászló • demokratikus állam • gyülekezéshez való jog • politikai beszéd • véleménynyilvánítás szabadsága • versengő jogok

Értelmezett jogszabályhelyek: EJEE 10., 11. cikk • Alaptörvény VIII. cikk (1), IX. cikk (1) • 1989. évi III. törvény a gyülekezési jogról (Gytv.) 1. §, 11. § (2) • 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről 142. §

1. A tények
2. Pertörténet
3. A döntés jogi érvrendszer
4. Az ítélet és a *ratio decidendi*
5. Az érvelés kritikája
6. Az ítélet jelentősége

#### 1. A tények

2007. május 9-én a Magyar Szocialista Párt (MSZP) rasszizmus és gyűlölet ellen tiltakozó, Békelánc elnevezésű rendezvényét tartotta a pesti rakparton. Az akkori pártelnök és kormányfő, Gyurcsány Ferenc a Dunába lőtt zsidó áldozatok emlékét megörökítő, Cipők a Duna-parton szobornál mondta el beszédét. Ezzel egy időben a Jobbik Magyarországért Mozgalom (Jobbik) ellentüntetést szervezett a közelben. A két demonstráció között feszült hangulat alakult ki, mindkét tábor részéről sértő kifejezések hangzottak el a másik irányába.

Fáber Károly és néhány másik személy a Duna rakpartjára vezető lépcsősornál – az MSZP demonstrációjához közel, a Jobbik tüntetésétől pedig néhány méter távolságban – álldogált és csendben, árpádsávos zászlót tartva kísérte figyelemmel a két rendezvényt.

A zászlót látva a helyszínt biztosító rendőrség annak eltávolítására vagy a helyszín elhagyására szólította fel Fábert. Ezt ő megtagadta arra hivatkozva, hogy a zászló történelmi jelkép, és a közszemlére tételét semmilyen jogszabály nem tiltja. Ebből adódóan előállították és a budapesti Gyorskocsi utcai rendőrségi fogdán kihallgatták. A Budapest V. Kerületi Rendőrkapitányság jogszerű intézkedéssel szembeni engedetlenség szabálysértése miatt ötvenezer forint pénzbírságot szabott ki.

#### 2. Pertörténet

Fáber élve jogorvoslati jogával a Pesti Központi Kerületi Bírósághoz fordult. A felülvizsgálati kérelem nyomán a bíróság 2007. december 7-én és 2008. február 21-én tartott tárgyalást.<sup>1</sup>

Az eljáró bíró több rendőrt is meghallgatott, akik tanúvallomásuk szerint azt az utasítást kapták, hogy ne tolerálják az árpádsávos zászlókat, ha azok közszemlére tételére az MSZP ren-

dezvényéhez 100 méternél közelebb kerül sor. Fáber és más tanúk is úgy nyilatkoztak, hogy a közelben tartózkodók „fasisztá”-nak és „nyilaskeresztes”-nek nevezték őket.

A védelem egy újságcikket csatolt az iratokhoz, melyben egy neves heraldikai szakértő arról számol be, hogy az Árpád-házi sávos zászló nem önkényuralmi jelkép, a történelmi zászlósor része, amelynek használata egyfajta historizálást és nemzeti azonosságtudatot jelképez. Ez alapján kérték az eljárás megszüntetését. A rendőrség képviselője kiemelte, hogy a közrend védelme érdekében a rendőrség jogosult a rendezvényt zavaró személyeket igazoltatni, illetőleg eltávolításukról gondoskodni. Ebben az esetben indokolt volt a rendőri beavatkozás, mivel az árpádsávos zászló miatt az MSZP-rendezvény résztvevői kiabálni és szidalmazni kezdték Fáber Károlyt és azt a néhány embert, aki vele volt.

A bíróság az érvek meghallgatását követően hatályában fenntartotta a maximális pénzbírságot kiszabó határozatot. Rövid szóbeli indokolásában kiemelte, hogy a szabálysértés elkövetését azért állapította meg, mert bár az árpádsávos zászló önmagában nem önkényuralmi jelkép és közszemlére tételét semmilyen jogszabály nem tiltja, annak használata az inkriminált esetben mégis provokatív volt, mivel az MSZP rendezvényén résztvevőkben ellenérzést, a zászlós csoport szidalmazását váltotta ki. Ez alapján a rendőri intézkedést megalapozottnak találta, hiszen az a közrend és a köznyugalom védelméért volt hivatott biztosítani. A bíróság az érintett magatartását azért is minősítette továbbá provokatívnak, mivel az említett zászló a Magyar Köztársaságot jelképező zászlónál magasabban helyezkedett el.

A jogerős ítélettel szemben a pereszes Fáber Károly 2008. augusztus 12-én előterjesztett kérelmében az Emberi Jogok Európai Bíróságához (EJEB) fordult.

A strasbourgi bíróság 2012. július 24-én hozott ítéletében megállapította, hogy Magyarország az Egyezmény 11. cikkével együtt olvasott 10. cikkét megsértette és ennek alapján elmarasztalta.

\* Szakmai lektor: Kirs Eszter.

1 Ügyirat száma: 3SZK14806/2007 Fáber.

### 3. A döntés jogi érvrendszere

Az EJEB döntéshozatalára jellemző módon négy lényegi kérdést járt körül: történt-e beavatkozás, ha igen, akkor az a „törvényben meghatározott” módon történt-e, törvényes célt szolgált-e, egy demokratikus társadalomban szükséges volt-e?

Az EJEB megállapította – miután ezt egyik fél sem vitatta –, hogy a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába beavatkozás történt. Az „törvényben meghatározott” volt és legitim célt szolgált, hiszen a Gytv. 11. § (2) bekezdése felhatalmazza a rendőrséget a rendezvény megzavaróinak eltávolítására. Valamint a beavatkozás a „zavargás megelőzése”, „mások jogainak védelme” érdekében történt, melyek megfelelnek törvényes céloknak.<sup>2</sup>

Az utolsó kérdés, nevezetesen a szükségesség igazolhatóságának az eldöntése azonban már összetettebb vizsgálatot igényelt, mint az előző három. A „demokratikus társadalomban szükségesség” tesztje szerint a Bíróság azt vizsgálja, hogy a korlátozás „nyomós társadalmi szükséglet”-nek megfelelő volt-e, továbbá a nemzeti hatóságok által felhozott, a beavatkozást igazolandó érvek „relevánsak és elégségesek” voltak-e, a megtett intézkedés „arányos volt-e az elérni kívánt célokkal” (32. pont).

A Bíróság már vizsgálata elején kiemelte, hogy az ügy versengő alapjogokat érint (42. pont). A kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága áll szemben az MSZP-tüntetőök gyülekezéshez való jogával, amely magában foglalja a gyülekezésük megzavarásával szembeni védelem jogát. A magyar hatóság egyik jogot sem részesítheti előnyben a másikkal szemben, mindkettő azonos védelemben kell, hogy részesüljön. A hatóságnak ezen pozitív kötelezettségének eleget téve kell megtalálnia azt a legkevésbé korlátozó eszközt, amely mindkét jog érvényesülését biztosítja (43. pont).

Az EJEB kijelentette, hogy a gyülekezés megzavarásával szembeni védelem biztosítása terén a hatóságnak széles mérlegelési jogköre van. Hangsúlyozta azonban azt is, hogy ez a jogkör csak akkor áll fenn, ha egy erőszakos ellendemonstráció komoly veszélye meggyőzően bizonyítható. E jogkör gyakorlása során tehát a hatóság számára releváns megfontolást képeznek a hasonló eseményeken, a múltban felmerült erőszakos cselekmények, valamint az ellentüntetésnek a céltüntetésre gyakorolt, a két csoport közötti erőszakos konfrontáció veszélye szempontjából vizsgált hatása is.<sup>3</sup> A múltban történt rendellenességeknek azonban kisebb a relevanciájuk akkor, ha a hatóságnak lehetősége van preventív intézkedések megtételére. Ilyen lehet például a két gyülekezés rendőri jelenléttel történő külön tartása, illetve védelemben részesítése.

Ezzel összefüggésben a Bíróság döntésében nagy szerepet játszott az a tényező, miszerint nem terjesztettek elő érveket arra vonatkozóan, hogy az árpádsávos zászlók jelenléte az erőszak nyilvánvaló fenyegetéséhez és közvetlen veszélyéhez vezetett volna, ahogy arra vonatkozóan sem, hogy a közszemlére tett, provokatívnak tartott zászló okozta zavar lényegesen megbontotta volna a tüntetést (44. és 45. pont).<sup>4</sup> Mindezek mellett a Bíróság kiemelte, hogy sem a kérelmező, sem más jelenlévő magatartása nem volt fenyegető vagy visszaélést meg-

valósító, a zászló pusztá tartását minősítette provokatívnak a magyar bíróság (46. pont).

Az EJEB úgy vélte, hogy az ügy tárgyát képező rendőri intézkedés a hatóságok fent már említett mérlegelési jogkörébe tartozik. Itt azonban hangsúlyozta, hogy a békés gyülekezéshez való jog, amely megillette Fábert és társait, olyan fontosságú, hogy az mindaddig semmilyen módon nem korlátozható, amíg az érintett személy maga el nem követ valamilyen elítélendő cselekményt.<sup>5</sup>

A Bíróság a kérelmező passzív magatartására, az MSZP-tüntetőstől való távolságára, valamint veszély vagy bomlasztás bármilyen bizonyított kockázatának a hiányára figyelemmel nem látta megállapíthatónak, hogy a magyar hatóság által felhozott indokok relevánsak és elégségesek voltak a beavatkozáshoz (47. pont).

Az EJEB hangsúlyozta, hogy valamely tárgy közszemlére tételének adott helyzetben nyert jelentését a körülmények jelentősen befolyásolják (52. pont). Az ítélet kitért arra, hogy bár a zászló használata adott esetben nyilvánvalóan zavart néhány tüntetőt, azonban közülük senki sem alkalmazott verbális fenyegetést (53. pont).

A Bíróság azt is elemezte, hogy a közszemlére tétel önmagában alkalmas volt-e a közrend megzavarására illetve, hogy bármely más az Egyezmény 10. cikkének 2. bekezdésével összhangban álló ok szükségessé tette-e a rendőri intézkedést (53. pont).

Ennek vizsgálata során a testület kiemelte, hogy a szóban forgó zászló többjelentésű, egyaránt tekinthető történelmi illetve a nyilaskeresztes rezsimit idéző szimbólumnak is.<sup>6</sup> Utalva a *Vajnai v. Hungary* esetre a Bíróság hangsúlyozta, hogy a körülmények gondos vizsgálata szükséges annak érdekében, hogy különbséget lehessen tenni – a véleménynyilvánítási szabadságának védelme alá tartozó – megdöbbenést keltő, esetleg sértő kifejezések és azon vélemények között, amelyek már elvesztik a jogot arra, hogy egy demokratikus társadalomban védelemben részesüljenek (54. pont). Ennek eldöntésekor rendkívül fontos tényező a véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának helye és ideje (55. pont). A konkrét esetben az MSZP-rendezvényt egy olyan helyen tartották, ahol a nyilaskeresztes uralom alatt számos zsidó embert kivégeztek, s a tüntetés célja a rasszizmus és intolerancia elleni fellépés volt; tehát a színhely megválasztása láthatóan közvetlen kapcsolatban állt a demonstráció céljaival. Azonban még annak feltételezésével is, hogy néhány tüntető sértőnek, megdöbbenetőnek, esetleg „fasisztának” tekintette a zászlót, a Bíróság úgy

2 Gytv. 11.§ (2) A rendőrség és más arra illetékes szerv a rendezvény rendjének biztosításában a szervező kérésére közreműködik, a rendezvényt megzavaró személyek eltávolításáról intézkedik.

3 *Öllinger v. Austria*, no. 76900/01, 47 S, ECHR 2006-IX.

4 *A Vajnai v. Hungary* ügyben szintén a veszély nyilvánvaló és közvetlen jelenléte indokolta volna a beavatkozást és részben ennek hiánya okozta Magyarország elmarasztalását, *Vajnai v. Hungary*, 33629/06, sz. kérelem.

5 *Ezelin v. France*, 26 April 1991, 53. S.

6 A jelen esettel közös vonásokat mutató Vajnai-ügyben szintén a többjelentésű szimbólum használatának problémakörével találkozhatunk.

foglalt állást, hogy annak pusztá használata nem zavarta a közrendet és nem akadályozta az MSZP-tüntetők gyülekezési jogát. Ezt azzal indokolta, hogy a zászló nem volt alkalmas félelemkeltésre, ahogy arra sem, hogy azonosítható személyek ellen mélyen gyökerező és irracionális gyűlöletet keltsen.<sup>7</sup> Megfélemlítés hiányában a rossz érzés vagy a felháborodás nem képviselhet nyomós társadalmi szükségletet a korlátozásra (56. pont).

A testület elfogadta, hogy egy olyan szimbólum nyilvánosság elé tárása, amely önkényuralmi rendszerekhez köthető, kellemetlen érzéseket kelt a volt áldozatokban és azok hozzátartozóiban, akik joggal találhatják az ilyen magatartást tiszteletlennek. Azonban az ilyen érzelmek – bármennyire is érthetőek – önmagukban nem határozhatják meg a véleménynyilvánítás szabadságának korlátait. Az eltérő állásfoglalás azt jelentené, hogy a szólás- és véleménynyilvánítás szabadsága a „heckler’s veto”<sup>8</sup> alá esik<sup>9</sup> (57. pont).

A Bíróság kimondta, hogy az adott történelmi múltra, a közszemlére tétel idejére és helyszínére tekintettel indokolt lehet egy többértelmű szimbólum használatának korlátozása, ha ezek a szempontok egyértelműen megváltoztatják a szimbólum jelentését. Ekkor az áldozatok tiszteletéhez való jogának, valamint a hozzátartozók kegyeleti jogainak védelme érdekében szükségessé válhat a beavatkozás, mivel az joggal való visszaélésnek minősülne. Ebben az esetben a testület azonban azt állapította meg, hogy az Egyezmény 17. cikkében megállapított joggal való visszaélés nem valósult meg (58. pont).

Mindezek alapján az EJEB úgy vélte, hogy a magyar hatóságok nem igazolták a „nyomós társadalmi szükségletet” a panaszt korlátozás vonatkozásában, ezért az nem tekinthető szükségesnek egy demokratikus társadalomban (59. pont).

#### 4. Az ítélet és a *ratio decidendi*

A fentiek alapján az EJEB megállapította, hogy Magyarország megsértette az Egyezmény 11. cikkével együtt olvasott 10. cikket. Ezért pedig kötelezte, hogy fizessen meg a kérelmezőnek ezeröttszáz euró nem vagyoni kártérítést, valamint a költségeket és kiadásokat tekintve szintén ezeröttszáz eurót.

Döntésével az EJEB megerősítette, hogy az Egyezmény 10. cikkének 1. bekezdése által oltalmazott véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik alappillére, fejlődésének és az egyének önkiteljesítésének alapvető feltétele, így ez a jog megkülönböztetett védelemben kell, hogy részesüljön. A Bíróság továbbra is kiállt amellett, hogy a védelem nemcsak azokra a véleményekre, kifejezésekre terjed ki, amelyek kedvező fogadtatásban részesülnek, vagy amelyek nem sértőek, illetve közömbösek a hallgatóság számára, hanem azokra is, amelyek sértenek, megütközést keltenek vagy esetleg zavarnak. Ezek a pluralizmus, a tolerancia és a nyitottság követelményei, amelyeknek megléte tesz egy társadalmat demokratikussá.<sup>10</sup> Még inkább igaz ez az állítás a politikai vélemények szabad kifejezésére, amely a véleménynyilvánítás szabadságán belül különleges védelemben kell, hogy részesüljön.

Az ítélet végső konklúziója tehát, hogy bármilyen megdöbbenőnek és elfogadhatatlannak tűnnek is bizonyos nézetek vagy eszmék, az olyan esetekben, amikor nem kerül sor erőszakos cselekményekre, vagy azokra történő felhívásra, illetve ezek veszélye sem fenyeget, nem lehet megalapozott a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás, mivel az nem szolgálja a demokráciát, mi több, gyakran még veszélyezteti is azt.<sup>11</sup>

#### 5. Az érvelés kritikája

(I) Az ítéletéből jól látszik, hogy sem a verbális fenyegetés, sem az erőszak nyilvánvaló és közvetlen jelenléte nem állt fenn. Az MSZP-tüntetők gyülekezéséhez való joga sem sérült, így a köznyugalom és mások alapvető jogainak védelme érdekében valóban nem volt megalapozott a beavatkozás.

(II) Az eset lényegi eleme azonban, a szimbólum jelentésének tisztázása. Ebben a kérdésben az EJEB, mint nemzetközi szerv döntési kompetenciája megkérdőjelezhető. Ebből adódhat – véleményem szerint – a tényállás hiányossága is ezen a ponton. Számos olyan körülményt nem vett figyelembe a Bíróság, melyek a szóban forgó eseményt megelőzték és amelyek fontosak a korlátozás megengedhetőségének eldöntése szempontjából.

(III) Az érintett demonstrációt megelőzően heves viták zajlottak Magyarországon az árpádsávos zászlót illetően.

Tudnunk kell, hogy ezt a szimbólumot már a kilencvenes évek elejétől a radikális szélsőjobboldali csoportosulások használták. Innen terjedt el a jobboldali szimpatizánsok tágabb körében. Az idő folyamán, sajnálatos módon több erőszakos eseményhez volt köthető. Sőt, olyan eset is előfordult, amikor az erőszak kifejezett eszközévé vált. Gondolok itt arra, amikor a Meleg Büszkeség Napja alkalmából rendezett felvonulást árpádsávos zászlót tartók zavarták meg, vagy amikor Debrecenben a Népszabadság tudósítóját árpádsávos zászlórúddal verték meg, közben lecigányozták és – zsidózták.<sup>12</sup>

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet 2007. március 5-én és 6-án készített felmérést, melynek tárgyát az árpádsávos zászló megítélése képezte. Ebből kiderült, hogy a lakosság 41%-a azonosítja az Árpád-házi királyok, 29%-a a Nyilaskeresztes Párt jelképének és további 20% az, akikben mind a kettő történelmi korszakot felidézi. Mindezek mellett a felmérésből az is

7 *Sürek v. Turkey*, no. 26682/95, § 62, ECHR 1999-IV.

8 Angolszász fogalma: az állam azért korlátozza az egyik fél véleményszabadságát, hogy a másik fél reakcióját megelőzze.

9 Az EJEB ugyanezen érvekre hivatkozott a *Vajnai v. Hungary* ügyben is.

10 *Oberschlick v. Austria* (no. 1), 23 May 1991, 57 §, Series A no. 204, ennek fontosságát hangsúlyozza a magyar AB is több határozatában pl.: 30/1992. (V. 26.) AB határozat, 14/ 2000 AB határozat.

11 *Sergey Kuznetsov v. Russia*, no. 10877/04, § 45, 23 October 2008, Alekseyev v. Russia, nos. 4916/07, 25924/08 and 14599/09, § 80, 21 October 2010.

12 [hirszerzo.hu/hirek/2007/8/8/41890\\_ez\\_a\\_zaszlo\\_allampolgarok\\_szazezreibe\\_kelt](http://hirszerzo.hu/hirek/2007/8/8/41890_ez_a_zaszlo_allampolgarok_szazezreibe_kelt).

kiderült, hogy többségben vannak azok, akik szerint nem kel-  
lene megengednie a Fidesznek, hogy sorai között ez a jelkép  
is jelen legyen.<sup>13</sup>

Tudományos szempontból pedig azt mondhatjuk, hogy az  
árpádsávós zászló egyáltalán nem azonos a nyilasok által hasz-  
nált zászlóval. A témáról Orbán Éva készített interjút Bertényi  
Ivánál az ELTE Történelem Segédtudományai Tanszék egye-  
temi tanárával. A nemzetközileg is elismert szakembertől meg-  
tudhatjuk, hogy a Szálasi vezette nyilasok által használt jelkép  
zászlórúd felőli részén volt egy vörös mező, abban egy fehér  
mértani alakzat – kör vagy rombusz – benne a zöld nyílvégű  
keresztrel, amelyet a nagyközönség nyilaskeresztnek ismer.  
Mögötte egy második mezőben vörössel és ezüsttel a több-  
ször vágott árpádsáv. További eltérés, hogy amíg az Árpád-házi  
királyok zászlaja 8 sávós, addig a nyilasoké 9 sávós volt. Ezekből  
adódóan fontos distinkciót tennünk a két szimbólum között.

A heraldikában a központi jelkép az, amelyik a zászlón előbb  
helyezkedik el.<sup>14</sup> Tehát a nyilas zászló esetén a zöld nyílvégű ke-  
reszt. Ebből adódóan, aki az árpádsávós zászlót a nyilaskeresz-  
tesek által használt zászlóval próbálja azonosítani, az a zászló lé-  
nyegi elemét hagyja figyelmen kívül. A nyilas zászlón használt  
árpádsávok annak köszönhetőek, hogy minden mozgalom,  
köztük a radikálisan szélsőséges mozgalmak is a múltból épít-  
kezettek, ezért felhasználták a régi szimbolikát, amelyet hozzáil-  
lesztettek a sajátjukhoz és együtt használták a későbbiekben.<sup>15</sup>

Pandula Attila egy hasonló jelenségre hívja fel a figyelmet.  
Az olasz fasiszták szimbóluma volt a fasces, egy rózsenyaláb  
bárdal. Azt fejezte ki, hogy össze vannak kötve, mint a rózse-  
nyalábok. Ez a jelkép ma a Francia Köztársaság államcímerében  
szerepel, mégsem teszi szóvá senki, összefüggést teremtve a  
kettő között, és senki sem állítja, hogy félelemkeltő.<sup>16</sup>

Ennek megfelelően jelen esetben is helyénvaló, hogy ne te-  
gyünk egyenlőséget e két szimbólum között. Tudomásul kell  
venni, hogy bár az árpádsávós zászlót a nyilasok felhasználták  
a saját jelképeikben, azonban a két zászló nem egy és ugyan-  
az. Mi több, az árpádsávok a mai napig több jelképeinkben is  
megjelennek, például a magyar címerben.

(IV) Mindezek mellett az is tény, hogy mára sajnos ez a jel-  
kép a szélsőséges irányzatokhoz is kötődik, és ahogyan fen-  
tebb említettem erőszakos események szereplőjévé, súlyosabb  
esetben pedig még eszközzé is vált.

Ez véleményem szerint magyarázza a magyar rendőrség erő-  
szakos eseményekre történő felkészülését, és azt a parancsot,  
hogy ne tolerálják a tüntetés közelében ezeket a zászlókat.

Mégis alapjogi szempontból azt mondhatjuk, hogy Fáber  
szólásszabadságának korlátozásához ez nem elegendő indok,  
hiszen erőszakos cselekmények közvetlen veszélye nem állt  
fenn, és azzal az árpádsávós zászlót tartók verbálisan sem fe-  
nyegettek. A szimbólumot csupán egy kisebb csoport hasz-  
nálta az erőszak jele nélkül.

Bár a történelemben találunk arra példát, hogy a náci rezsim  
által használt jelhez hasonló szimbólumot betiltanak, mégis ez  
csupán súlyos esetekben valósult meg. Ilyen volt, amikor 1992  
végén – az újnáci szerveződések megerősödése idején – Né-  
metországban az amúgy is fennálló tilalmat kiterjesztették a  
„náci szimbólumokhoz hasonlatos” jelképekre is. Ez annak volt

köszönhető, hogy az akkori újfasiszta csoportok – a büntetőjo-  
gi szabályozás kijátszása céljából – módosították a hírhedt kar-  
lendítést, az előrenyújtott kéz két ujját behajlították.<sup>17</sup>

(V) Fontosnak tartom a magyar Alkotmánybíróság (továb-  
biakban: AB) azon megállapítását, hogy a szólásszabadság ál-  
lapota egy demokrácia fokmérője és az egészségesen reflek-  
táló közvélemény csakis öntisztulással alakulhat ki.<sup>18</sup> Aki tehát  
gyalázkodik, magát bélyegzi meg. A gyalázkodásra bírálat kell,  
hogy feleljen.<sup>19</sup>

Ezzel szemben az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia  
Elleni Bizottságának Magyarországról szóló Jelentése szerint az  
érintett időszakban Magyarországon növekvő tendenciát mu-  
tatott az intolerancia.<sup>20</sup>

Ez alapján egyet kell értenem Sajó Andrásal abban, hogy az  
AB által megjósolt szélsőségek elszigetelődése valóban meg-  
bukott. Ennek ellenére mégsem gondolom azt, hogy e problé-  
mának kezelésére a legmegfelelőbb eszköz, az efféle hangok  
elnyomása lenne.

Pontosan ebből adódóan kell türelemmel, félelem nélkül  
fordulnunk ezek felé a vélemények felé, bármennyire is indu-  
latkeltőek, tiszteletlenek vagy bántóak. Elengedhetetlen, hogy  
teret adjunk számukra, hiszen csak így lesz lehetőségünk azok-  
ra reagálni, azokat megcáfolni, esetleg megváltoztatni. Így va-  
lósulhat meg az AB által is megfogalmazott, a lakosság tole-  
ranciaszintjének növelése és ez teszi a szólásszabadságot  
szólásszabadsággá. Egy XIX. századi angol konzervatív képvi-  
selő mondta, eltűnni csak azt lehet, amit különben rossznak tart  
az ember.<sup>21</sup> Ahogy George Orwell fogalmazott: „Ha jelent va-  
lamit a szabadság, akkor azt jelenti, hogy azt is jogom van el-  
mondani az embereknek, amit nem akarnak hallani.”<sup>22</sup>

(VI) Relevánsnak tartom, hogy ne hagyjuk figyelmen kívül  
e kérdéskör vizsgálatakor: a véleménynyilvánítás szabadsága  
nem csupán jog, hanem különleges kötelezettséggel és fele-  
lősséggel is jár.<sup>23</sup> Nem gyakorolhatjuk azt mások jogainak figye-  
lembevételével és tisztelete nélkül, hiszen ez elengedhetetlen a  
felelősségteljes joggyakorláshoz. Ebből adódóan úgy vélem,  
Fáber Károly részéről az lett volna helyes, ha az adott helyzet-  
ben politikai véleményét és a nemzethez való tartozását egyéb  
módon, más jelkép használatával fejezte volna ki, mely nem  
sérti az áldozatok tiszteletéhez való jogát, különösen a helyszín-

13 [www.median.hu/printcikk.ivy?artid=b526d05e-9485-47ab-b0e4-885539a8d118](http://www.median.hu/printcikk.ivy?artid=b526d05e-9485-47ab-b0e4-885539a8d118).

14 ORBÁN Éva: *Amit az Árpádsávós zászlóról illik tudnunk* (Budapest: Szent László király Alapítvány 2007).

15 ORBÁN (14 l.).

16 ORBÁN (14 l.).

17 HALMAI Gábor: *A vélemény szabadság határai* (Budapest: Atlantisz 1994).

18 18/2004. (V. 25.) AB határozat, II./1.1.

19 30/1992. (V. 26.) AB határozat, V./3.

20 *Fáber v. Hungary* no. 40721/08 sz. ítélet 15.

21 LUDASSY Mária: *A toleranciától a szabadságig* (Budapest: Kossuth 1992).

22 George ORWELL: „A sajtó szabadságáról” *Magyar Lettre Internationale* 1991/1.

23 Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikk 2. beke.

re való tekintettel. Ez bár nem kötelező számára, mégis úgy vélem, a tiszteletteljes magatartás ezt követelte volna még tőle.

(VII) Jelen esetben az is említésre méltó, miszerint a magyar hatóság nem egy általános tilalmat fogalmazott meg, hanem csupán a tüntetők közelében tiltotta az érintett zászló használatát. Az intézkedés tehát csak időben és térben volt korlátozott és egy specifikus szimbólumra vonatkozott, ilyen esetekben sokkal inkább elfogadhatóbb a beavatkozás, mint egy teljes tilalom esetén.

Továbbá jó meglátás Keller bírónak azon észrevétele, hogy míg az EJEb ex post vizsgálatot végez, amely mindig könnyebb, addig a magyar hatóság ex ante végezte el a kockázatok felmérését. Az adott helyzetben az árpádsávos zászlók nem tolerálása a két demonstráció közelében a zavargások megelőzését szolgáló, ésszerű utasítás volt, melyet minden rendőr követni tudott.<sup>24</sup> Ennek az utasításnak a szükségessége pedig érthető annak fényében, hogy ez a szimbólum a múltban már több erőszakos esemény „szereplője” volt.

Ezzel kapcsolatban jogosan vetődik fel a kérdés, hogy jelen ügyben az erőszak nyilvánvaló fenyegetése és közvetlen veszélye tesztjének alkalmazása, nem lehetetleníti-e el a rendőrséget feladatának ellátásában. Véleményem szerint bár a teszt alkalmazása lényegesen megnehezíti a hatóság tevékenységét, nem lehetetleníti el, hiszen a rendőrök más eszközökkel is biztosíthatják volna a tüntetők biztonságát. Ilyen megoldás lehetett volna a demonstrálók közötti stratégiai elhelyezkedés vagy az alakuló helyzet szoros megfigyelésével történő ellenőrzés.<sup>25</sup>

(VIII) Popovic bírónak párhuzamos véleménye – amelyhez Berro-Lefèvre bírónak is csatlakozott – elgondolkodtató. Ebben Popovic megjegyezte, hogy csupán azért szavazott a többséggel együtt, mert fegyelmezett bíróként kötve érzete magát a korábbi döntésekhez, amelyeket a vezető precedenst képező ügyekben hozott az EJEb. Ilyen például a Fratanolo kontra Magyarország és a jelen esettel sok hasonlóságot mutató Vajnai-ügy.<sup>26</sup>

Ennek megfelelően tehát, ha egy baloldali szimbólum azon következményektől függetlenül megengedett, amelyeket közszemlére tétele esetleg kivált, akkor egy jobboldali szimbólumnak is megengedettnek kell lennie. Ezen kívül javasolta, hogy az EJEb vizsgálja felül joggyakorlatát abban az ügycsoportban, amelyhez ez az eset tartozik.

A Vajnai-ítélet kapcsán azonban fontos látnunk, hogy a két esemény körülményei között alapvető különbségek vannak. Párhuzam húzható abból a szempontból, hogy egy diktatúrához is köthető, többértelmű szimbólumról van szó. Bár az EJEb mindkét ügyben elfogadta, hogy egy olyan jelkép használata, amely szélsőséges irányzatok uralma alatt jelen volt – vagy a Fáber-ügy esetén ilyen jelképpel azonosítható –, kellemetlen érzéseket kelt a volt áldozatokban és hozzátartozóikban, mégsem engedhető meg, hogy ezek az érzelmek önmagukban meghatározzák a véleménynyilvánítás határait.

Az esszenciális eltérések azonban megalapozzák azt, hogy a két ügyben eltérő ítélet születessen. Vajnai Attila esetén a vörös csillag általános, míg Fáber Károly esetén az árpádsávos zászló speciális tilalmáról beszélhetünk. Csak adott helyen és időben volt korlátozott annak használata. Továbbá Fáber azoknak az embereknek a tiszteletére létrehozott emlékhely közelé-

ben tette közszemlére a szimbólumot, akik éppen annak a rezsimnek váltak az áldozataivá, amelyhez a magyar társadalom többsége az érintett zászlót társítja. Ezzel szemben Vajnai Attila egy olyan „közömbös” helyszínen használta a jelképet, mely nem ruházta fel azt többletjelentéssel.

Mindezek alapján bár kétséget kizáróan vannak hasonlóságok a két ügy között, mégis distinkciót kell tennünk köztük. Így nem teljesen helytálló a párhuzamos véleményben arra hivatkozni, hogy csupán a bírói fegyelem indokolja a többségi véleménnyel egyetértő szavazatot.

## 6. Az ítélet jelentősége

A Fáber-ügyben hozott határozat bár egyelőre illeszkedik az EJEb eddigi joggyakorlatába és annak medrében maradván kifejezett védelemben részesíti az Egyezmény 10. cikkében foglalt alapjogot, mégis leszögezi, hogy a speciális körülmények, mint a jog gyakorlásának helye és ideje igenis indokolhatja annak korlátozását. Noha a bírák többsége ebben az esetben nem találta megalapozottnak a beavatkozást, mégis Keller bírónak különvéleménye és Popovic bírónak párhuzamos véleménye már egy olyan ítélezés irányába mutat, amely változást hozhat az egyes politikai szimbólumok közszemlére tételének megengedhetősége terén.

Az a joggyakorlat, amelyhez ez a döntés is csatlakozik, már a magyar jogrendszerben is érzékelteti hatását. Az AB 2013. február 19-én meghozott határozatában<sup>27</sup> 2013. április 30-i hatállyal megsemmisítette a Btk. önkényuralmi jelképek használatát tiltó szabályait, mely döntése kiterjedt az új Btk.- azóta életbelépett rendelkezéseire is. Az AB határozatát részben az EJEb joggyakorlatra hivatkozva indokolta. A határozat kiemelte az EJEb Vajnai illetve az azt megerősítő Fáber-ügyben hozott döntését.<sup>28</sup>

Annak ellenére, hogy az EJEb ítéletei deklaratívak, azaz nem hoznak közvetlenül változást egyes jogkérdésekben, gyakorlata mégis irányadóan tekinthető, hiszen az alapjogvédelemnek azt a minimum szintjét határozza meg, melyet minden részes államnak biztosítania kell, különösen igaz ez a politikai szólás- szabadságra.

**Granyák Livia** III. évf. joghallgató • Eötvös Loránd Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar • granyaklivi@gmail.com

24 Keller bírónak különvéleménye, 7. pont.

25 Pinto De Albuquerque bírónak is erre hivatkozik párhuzamos véleményében és ugyanezt az érvelést alkalmazza a már korábban hivatkozott Öllinger-ügy 48. §-ában.

26 *Vajnai v. Hungary*, 33629/06 sz. kérelem, valamint *Fratano v. Hungary*, 29459/10. sz. kérelem.

27 Az Alkotmánybíróság Vajnai Attila alkotmányjogi panasz alapján vizsgálata felül a Btk. 269/B. §-át, a 4/2013. (II. 21.) AB határozatában mondta ki korábbi döntésével ellentétesen az érintett rendelkezés alaptörvény-ellenességét.

28 4/2013. AB határozat IV./49 és 50.